

HÍREK, BESZÁMOLÓK

A POLGÁRMESTER KIESETT ÁGYÁBÓL...

Csak elvétve jelennek meg a napilapokban geofizikai kutatásokról szóló híradások. Ritka kivétel volt 2002 júliusának közepe, amikor az ALP 2002 nemzetközi litoszféra-kutató program nyírségi mérései, pontosabban robbantásos rezgés-keltései szinte vezető hírré váltak a 30 °C feletti hőmérsékletű uborkaszegzonban. Minden bizonnyal számos cikk fog majd beszámolni az eredményekről, ugyanúgy, mint a CELEBRATION 2000-ról. Most egészen másról szeretnék írni. Egyik, tárgyilagosságáról és csak többszörösen ellenőrzött hírek közléséről ismert napilapunkban jelent meg egy *Rengett a föld* című írás a *Tollhegyen* rovatban. Nem helyszíni riport, szerény irodalmi ismereteim alapján talán glossza lehet a műfaja. Így nem tudom egyértelműen eldönteni, melyik mondat fogalmaz meg komolyan veendő gondolatot, és melyik csupán egy szarkasztikus megjegyzés. Nem akarom ennek a — talán szerzője szerint sem az örökkévalóságnak szánt — műnek az életét meghosszabbítani, de megjegyzéseim csak úgy lesznek érthetőek, ha először mondatról mondatra idézem az Endre és Elek napján a 165. számban megjelent, a hálózaton is olvasható szöveget.

„Talán egyeztetniük kellett volna a helyiekkel a Nyírségben földtani kutatást végző szakembereknek, és akkor nem jelent volna meg a magyar sajtóban akkora marhaság, miszerint földrengés rázta meg a sokat szenvedett keleti országrészt.”

A mondat eleje nyilvánvalóan magában foglalja azt a feltevést, hogy a Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet szakemberei nem egyeztettek. Szeretném tudni, van-e fogalma a szerzőnek, hogyan lehet Magyarországon robbantási engedélyt kapni, és hány érintett önkormányzatot kérdezett meg, kaptak-e értesítést? Ismeret és felmérés nélkül a feltevés teljesen megalapozatlan. Azon lehet vitatkozni, marhaság-e földrengésről beszélni. A Szeizmológiai Observatórium műszerei földrengést regisztráltak, az emberek — akik esetleg még soha nem éltek át igazi földrengést — éreztek valami szokatlant. A legtöbb népszerűsítő leírás azt írja a szeizmikáról, hogy mesterségesen keltett földrengésekkel dolgozik. Az első mondat tehát két ponton is kifogásolható.

„Mi történt voltaképpen?”

Nem akarok mindenáron kötekedni, de ez a mondat azt sugallja: a magyar sajtó, természetesen saját lapomat kivéve, marhaságokat írt, de én most feltárom az egyedüli igazságot. Hát lássuk!

„Az Eötvös Loránd Geofizikai Intézet emberei földtani kutatásaik során robbantgatni kezdek a környéken, pontosabban a föld alatt, hadd tudják meg, a földkéreg felső részének — litoszféra — reagálását az efféle beavatkozásokkal kapcsolatban.”

Mindenekelőtt meg kell köszönnöm a szerzőnek, a szerkesztőnek, a számítógép helyesírás-ellenőrző programjának, hogy Intézetünk neve hibátlanul jelent meg. Ezt csak az tudja igazán értékelni, aki már tapasztalta, milyen nehéz megtalálni ezt a négy szót és eltalálni írásmódjukat. Akármilyen is a

műfaja a boncolgatott írásnak, egy biztos, nem tudományos közlemény. Bár a köznapi beszédben nem igen használt litoszféra szó közbeszúrása mintha ezt a látszatot igyekezne kelteni. A robbantgatás azonban lerontja ezt a törekvést, mert — lehet, ezzel egyedül vagyok — nekem erről az öreg partizánról szóló vicc jut eszembe, aki még évekkel a háború befejezése után is robbantgat. A kutatás céljának megvilágítása sem a legszerencsésebb. Nem tudom, mit szólnának az orvosok ahhoz, ha a röntgen-vizsgálatok céljából azt jelölnék meg, hogy a beteg hogyan reagál az elektromágneses sugárzásra. De még az is felmerült bennem, hogy a reagálás valamiféle cselekvést is jelenthet, tehát akár arra is lehetne gondolni, hogy ezek a megátalkodott szakemberek a beavatkozással, kis robbantással, nagy földrengést akarnak előidézni. Ezzel a mondattal nem az a bajom, hogy szakmailag nem helyes, hanem az, hogy legalább is hangvételében, stílusában félrevezető.

„Sikerült is a nyírségi pukkantás, pár pillanatra megremegett a föld, ezt azonban félreértették a helyi szeizmológusok (valószínűleg nem értesítették őket), az MTI meg máris világgá röpítette a hírt: földrengés volt Pátróhán és Aranyosapátiban.”

Nem néhány pillanatra, hanem többször is, hiszen több robbantás volt. Robbantattunk, pukkantattunk, a helyi szeizmológusoknak meg nem szóltunk. Nem világos a „helyi” szó földrajzi jelentése, de amennyiben a két említett helyiséget jelenti, nagy a valószínűsége annak, hogy az ottani szeizmológusok száma igen jó közelítéssel nullának tekinthető, így értesítésük nehéz lett volna. Félve még azt is megkérdezem: tudja a szerző, mi fán terem a szeizmológus? Az MTI-nek meg az a dolga, hogy világgá röpítse a híreket, akár fontosak azok, akár nem. Igaz, a hír szent, a vélemény szabad, a hírben viszont annyi igaz volt, rengett a föld (lásd fentebb).

„Örület!”

Mivel ez vélemény és így szabad, nincs hozzáfűzni valóm, bár nem tudom, mire vonatkozik.

„Fejlettebb demokráciákban ilyenkor lemond az illetékes tárca első embere.”

Ez nem vélemény, ez állítás, hír. A szerzőnek minden bizonnyal százszámra vannak hiteles hírei ilyen lemondásokról, kár, hogy legalább egyet nem osztott meg olvasóival. Az meg teljesen megdöbbentett, hogy szerinte fejlettebb demokráciákban is előfordulhat ilyesmi, nemcsak ebben az örületben. Jól értesült és biztos ítéletű szerzőnktől azt is jó lett volna megtudni, szerinte melyik az illetékes tárca, mert némi fejtörés után valamennyi tárca bevonható ebbe a körbe, sőt a parlament, a Legfelsőbb Bíróság, az Alkotmánybíróság, a köztársasági elnök is.

„Mi azonban az MSZP és az SZDSZ vezette Magyarországon élünk, vagyis mindenki marad a helyén, kedves vigyorral elintézzük az egészet, miközben a kommunikációs bravúr következtében megijesztett lakosság már csomagolni kezdett a környéken, az idősebbek végrendeletet fogalmaztak

tintaceruzával, plajbásszal, a pénzesebbek pedig elindultak az Újvilág felé. Ott nem remeg annyira.”

Most bajban vagyok. Mint közalkalmazott és közhasznú civil szervezet tagja politizálni nem akarok. Ráadásul nem tudom eldönteni, ez most hír vagy vélemény. Két nyilvánvaló tévedést azonban meg kell említenem. A glossza további részéből kiderül, nem mindenki maradt a helyén. A polgármester kiesett az ágyából. Ami pedig az Újvilágot illeti, annak egyes részei bizony sokkal erősebben rengenek, mint hazánk (ezt az ottani szeizmológusok mondják). Esetleges következményekkel járó valótlanúságot még egy glosszában sem illik leírni. Most pedig veszem magamnak a bátorságot és hírnek, de legalább is megalapozott állításnak tekintem a hosszú mondat nem politikai(?) részét. A „kommunikációs bravúr” bekövetkeztétl minnek alapján jelenti ki? Ha jól tudom, római mondás: Audiatur et altera pars (a feltehetőleg ifjabb és ezért a latin nyelvben járatlan szerző kedvéért: Hallgattassék meg a másik fél is.) A leírtakból inkább a csupán egyoldalú tájékozódás látszik valószínűnek. Kollégáim Pátróhán át igyekeztek az egyik robbantópontokról a másikra. Több embert is láttak pizsamában, hálórúhában beszélgetni a házak előtt (a világon mindenhol ez történik hasonló esetben), de egyetlen végrendeletet írórt vagy útra készülődőt sem. Igaz, nem jártak házról házra, mint feltehetőleg a szerző, hiszen ő még azt is látta, hogy tintaceruzával, plajbásszal — mert a sokat szenvedett keleti országrészben csak ez van, a számítógép még ismeretlen — írták a végrendeleteket. Lehet, hogy mégis tévedek, mégsem hír, hiszen nehéz lett volna percek alatt a sokat szenvedett keleti országrészbe kerülni. Akkor pedig vélemény, szarkasztikus megjegyzés. Ízlés dolga, lehet-e öregek — akár csak kitalált — halálfélelmén, végrendelezésén ironizálni. De menjünk tovább!

„Itt jegyzem meg, magát Pátróha polgármesterét, Tóth Sándort sem tájékoztatták a terveikről a kutató kedvű geológusok, a falu első embere éjjel fél tizenegy körül úgy esett ki az ágyából, majdnem nyakát szegte.”

Hát ez megint kemény dió. Az csak apróság, hogy nem geológusokról, hanem geofizikusokról van szó. Senki sem szereti, ha foglalkozásáról, hivatásáról pontatlanul írnak. Mi, geofizikusok sem. Egy fél Európát átfogó, nemzetközi programban való részvétel helyett csupán nem éppen dicsérőnek tűnő kutató kedvről beszélni indokként vagy tájékoztatás, vagy rosszindulat. Biztos abban a szerző, hogy a polgármestert kell értesíteni és nem az önkormányzatot? Biztos abban a szerző, hogy a pátróhai önkormányzatot nem értesítették úgy, ahogy a gyakori és tartós áramszünet miatt egyáltalán lehetett? Azt pedig javaslom, hogy a polgármester ágyát sürgősen helyezték el egy műszaki múzeumban, mert képes volt arra, hogy egy műszerekkel is alig regisztrálható rezgés hatására egy első embert is

kivessen magából. Erre a földrengésekkel kapcsolatos több évszázados, sőt évezredek feljegyzésekben nem található példa.

„Először arra gondolt a megrettent faluvezér, hogy valamelyik helybeli részeg rágyújtott a gázpalack mellett, később a híradásokból arról értesült, földrengés történt a saját falujában.”

Furcsa képet ad a szerző a sokat szenvedett keleti országrészről. Az öregek plajbásszal, tintaceruzával kénytelenek írni, mert nemhogy a számítógépet, de még a golyóstollat sem ismerik, aki pedig nem végrendelezik, az részegen gyújt rá a gázpalack mellett és felrobban. Ha komolyan lehetne venni ezt az egészet, akkor a gázpalackot forgalmazók hitelrontás miatt beperelhetnék a szerzőt. Megint csak stílári kérdés, de én még a faluvezér kifejezést nem hallottam, nem olvastam, és a talán nem erőltetett asszociációk miatt nem is túl szerencsés.

Végre jön az utolsó mondat: „Vannak még teendők, emberek.”

Ezzel maradéktalanul egyet lehet érteni, csak attól félek, nem ugyanazokra a teendőkre gondolunk. A teljesség igénye nélkül felsorolok néhányat, ami szerintem valóban fontos teendő.

Ha valaki tollhegyre tűz egy témát, akkor minimális követelmény, hogy annak természettudományi, tehát objektív vonatkozásairól — legalább középiskolás fokon — tájékozott legyen, ne állítson valótlanúságokat. De ez az eset ismét felveti azt a kérdést is, valóban elegendő földtudományi ismereteket kapnak a középiskolások?

Ha a témának esetleg törvényi, jogszabályi vonatkozásai is vannak, akkor azok előírásait lehet számon kérni, azok teljesítését lehet vizsgálgatni, nem pedig elképzelt kötelezettségmulasztásokat felhánytorgatni.

Egyes vélemények szerint a stílus maga az ember. Valóban, a szavaknak nagy hangulatteremtő erejük van. A boncolgatott írásmű stílusa — mellékes, hogy milyen meggondolásból — sommásan tudományellenes, ha komolyan lehetne venni, sértő. Nem is lett volna értelme érdemén messze túlmenően foglalkozni vele, ha nem lenne számos jellegzetessége egyben jellegzetessége az írott és elektronikus médiának is. Ezért tűztem én tollhegyre, nem a szerzőt, a jelenséget.

A kimondottan újságírási etikai kérdésekkel nincs szándékom foglalkozni.

P. S. Az elmúlt években az ország sok helyén volt telepítve a mérések ideje alatt a sok száz, számos országból hazánkba küldött mérőműszer. Eddig valamennyit hiánytalanul vissza tudtuk adni. A tollhegyre tűzött esetben viszont a rendőrség (a jelen sorok írásáig) még nem találta meg azt az öt mérőműszert, amelyeket feltehetőleg nem a helyi szeizmológusok vettek kölcsön.

Verő László

KÖNYVISMERTETŐ

Tóth Álmos: Földtani ódonságok Vadász Elemér Emlékkonferencia (Szerk.: Tóth Álmos)

TÓTH Álmos ez évben két kiadvánnyal ajándékozta meg az ELGI könyvtárát. Mindkettő valamilyen módon nevéhez kötődik: a Földtani ódonságoknak szerzője, a VADÁSZ Elemér geológus 115. születésnapjára rendezett emlékkonferencia előadásait tartalmazó kötetnek pedig szerkesztője (illetve részben szerzője). Mindkét zsebméretű könyv a Magyar Alu-

míniumipari Múzeum kiadásában, RADNAI József szerkesztésében jelent meg 2002-ben.

A Földtani ódonságok előszavát DUDICH Endre, a Magyarhoni Földtani Társulat társelnöke, a Társulat Tudománytörténeti Szakosztályának elnöke írta. Ajánlói sorából idézünk: „Magyarország nemcsak a bauxit vonatkozásában (n)agyhata-

lom. A kultúra (beleértve a tudományt és a technikát is) számos más területén is az. Tárjuk fel és ismerjük meg ennek múltját, legyünk rá büszkék, és tegyünk róla, hogy a jövőben még inkább így legyen. Nem a fegyverek, nem is pénz vagy/és az ügyesség, hanem az alkotó emberi szellem erejével. Ebben segít TÓTH Álmos könyve is.”

A szerző bauxitkutatóként ismert, így természetes, a bauxit megismerésének mélyre nyúló soktudományos történetével foglalkozik az írások többsége. De érdekesek a földrajzi nevek tudományát érintő gondolatai is. Fontos, elfeledett területre, a Kárpátokon túli hajdani magyar bányászkodásra irányította egyik írása a figyelmet. Írásai ismert szaklapokban, illetve a Magyar Alumíniumipari Múzeum hírlevelében jelentek meg. Ez utóbbiban megjelenő, immár 9. sorozatnál tartó *Bauxit egypercesei* nem egyszer aktuális megjegyzésekkel „lábjegyzetelt” írások, amelyek sok újdonságot, sok háttér-információt adnak az olvasónak. Szerző tervei szerint egyszer egy Magyar Bauxit Annalesbe rendeződnek ezek a kis írások, amelyekben gyakorta használ, idéz — a szakma által eddig nem ismert, vagy nem idézett — kéziratári anyagokat. Ez külön értéke írásainak.

A második könyv a VADÁSZ Elemér „geocézár” tiszteletére 2000 decemberében Székesfehérvárott rendezett Emlékkonferencia előadásait tartalmazza, TÓTH Álmos bevezetőjével (a konferencia Megnyitója). Az előadók VADÁSZ Elemér egyetemi tanítványai első generációihoz tartozó kiválóságok, a geológus szakma ismert személyiségei. Sok érdekeset mondanak el a nagy öregről, sok olyat, amit és ahogy a róla szóló

megemlékezésekben korábban nem lehetett elmondani. S ezek, ahogy a szerkesztő írja, remélhetőleg hozzásegítenek egy majdani Vadász-kultúrtörténet megírásához, ami egyben szakmánk 20. századi története is lesz. Kevesen tudják, VÉGH Sándorné emeritus professzor céloz rá, hogy VADÁSZ Elemérben tisztelheti a geofizika szakmája első egyetemi tanszéke megalapítóját is.

E kötet is bemutat új, a szakma által nem ismert dokumentumokat. Ezek közül is kiemelkedik VADÁSZ Elemérnek a híres-hírhedt MAORT-perben a vádlott geo-szakmabéliek melletti — a fogalmazás „Jágysága” ellenére — bátor levele, amit a per „konstruktőrének” írt. A levél sem az Olajipari Múzeumban, sem a Magyar Állami Földtani Intézet Tudománytörténeti Adattára Vadász Archivumában nem lelhető fel, egy magángyűjteményből való.

E kötetekbe természetszerűleg nem kerülhetett be szerzőnek egy új „felfedezéséről” való híradása: EÖTVÖS Loránd egy 1868. évből való kéziratának bemutatása. A kézirat másolatát, gépirássa való „fordítását” átadta a Geofizikai Intézet Eötvös Adattárának. Az írás a nem geofizikust, hanem a bányászat, az erdélyi bányászat és kohászat problematikájára iránt érdeklődő és a bányászok–kohászok sorsa iránt mélyen elkötelezett ifjú gondolkodót, a leendő politikust mutatja. TÓTH Álmos az MTA Kézirattárában „jelte”. Buzdítson ez mindenkit arra, hogy kutasson kéziratok között, igazgyöngyöket lelhet.

Tóth Lajos

In Memoriam:

DR. JERMENDY ZOLTÁN

1933–2002

A magyar szénhidrogén-ipari szeizmikus kutatásban megélt teljes szakmai életpályát követően 2002. június 10-én, nagy türelemmel viselt súlyos betegség után, életének 69. évében eltávozott közülünk dr. JERMENDY Zoltán elektro- és geofizikus-mérnök.

A Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki karának Híradástechnikai és gyengeáramú szakát elvégezve, 1957-ben kezdte meg mérnöki munkáját a Szeizmikus Kutatási Üzem elektromos laboratóriumában. 1965-ig a szeizmikus terepi mérőeszközök beszerzésének, üzemeltetésének és műszaki ellátásának elektromérnöki feladatain dolgozott.

1965-től az analóg, majd 1971-től a digitális jelrögzítés és feldolgozás bevezetése és alkalmazása során a feldolgozás számítógépi eszközei szerteágazó műszaki ellátását, később pedig az üzemeltetését vezette.

Eredményes munkásságában kiváló elektromérnöki felkészültsége mellett angolnyelv-ismeretét és azokat a szakmai ismereteit is sikeresen kamatoztatta, amelyeket az 1970-ben diplomával befejezett geofizikus-mérnöki tanulmányai, valamint több, Franciaországban és az Egyesült Államokban elvégzett céltanfolyam során szerzett.

A szeizmikus mérő- és feldolgozórendszerek elismert szakértője volt. A Magyar Geofizikusok Egyesülete első ifjúsági ankétján. 1959-ben már helyezést elért előadást tartott a szeizmikus műszerek dinamika-szabályozásáról. A *Szeizmikus mérőberendezések számítógépes vizsgálata* című egyetemi doktori értekezését a Nehézipari Műszaki Egyetemen *Summa cum laude* minősítéssel védte meg 1978-ban.

1979-től az NME Geofizika Tanszékének meghívott előadója volt. A *Digitális elektronika* és a *Geofizikai műszerek* című tárgyakat oktatta, amelyekhez 1982-ben *Elektrotechnika (Digitális mérés technika geofizikusoknak)*, illetve 1992-ben *Szeizmikus műszerek* címmel írt jegyzetet. Oktatási munkáját nagyfokú igényesség jellemezte, amelyet a Miskolci Egyetem 1990-ben címzetes egyetemi docensi kinevezéssel ismert el.

A magyar olajipar felszíni geofizikai kutatásából, a Geofizikai Szolgáltató Vállalattól 1993-ban vonult nyugdíjba, de oktatói munkáját — amíg egészsége engedte — mindvégig folytatta.

Józan életű, családszerető, humánus, széles látókörű, színes egyéniség volt. Így örizzük meg emlékezetünkben.

Sághy György